

Nr 187

Av herrar Björk i Göteborg och Johansson i Trollhättan, om *åtgärder för att främja översättning av utländsk skönlitteratur.*

(Lika lydande med motion nr 164 i Första kammaren)

En av den gångna höstens litterära händelser var inledningen till utgivandet på svenska av Marcel Prousts stora romanverk »A la recherche du temps perdu». Det är här fråga om ett verk av central betydelse för den moderna romanens utveckling. Men det mest anmärkningsvärda var kanske inte att ett ökat antal svenskar nu får möjlighet att tränga in i Prousts rika litterära värld utan att det tagit en så utomordentligt lång tid att få till stånd en översättning av verket. De första delarna av »A la recherche du temps perdu» utgavs på franska före det första världskriget, och de sista delarna utkom 1926. Det har sålunda tagit 38 år att skapa garantier för den svenska editionen.

Ett annat romanverk av jämförlig betydelse, James Joyce's »Ulysses», utkom första gången på engelska 1922. Det dröjde 25 år innan det överflyttades till svenska.

I båda dessa fall kan det hävdas att översättningsuppgiftens exceptionella svårighetsgrad varit ägnad att fördröja utgivningen. Det har inte varit lätt för förlagen att finna översättare, som varit tillräckligt kvalificerade för så pass maktpåliggande uppdrag. En väsentligt bidragande orsak till fördröjningen måste dock ha varit att förlagen funnit det riskfyllt att engagera sig i utgivningar av detta slag, vilka i första hand vänder sig till en minoritet av speciellt intresserade läsare. Den allmänna kulturella betydelsen av att verken utkommer på svenska har inte vägt lika tungt som ekonomiska överväganden.

Att förlagen måste ta hänsyn till sina förlustrisker även i fråga om verk, som kan betecknas som mer eller mindre klassiska, är rätt naturligt. En systematisk genomgång torde visa att det alltjämt föreligger luckor, när det gäller tillgången på svenska översättningar av verk, som räknas till världslitteraturens klassiker från både äldre och nyare tid. I en del fall torde existerande översättningar vara så ålderdomliga, att nyöversättningar framstår som angelägna. En del luckor synes också föreligga i de gränsmarker till skönlitteraturen som representeras av t. ex. essäistik och filosofi.

Det kan måhända hävdas att den successiva ökningen av antalet svenskar som behärskar främmande språk gör problemet om tillgång på översätt-

ningar mindre trängande. I det stora flertalet fall kan dock språkutbildningen inte väntas ge de kunskaper som krävs för att tränga in i mera kvalificerade verk. Med skol- och utbildningspolitikens starka inriktning på engelska kan man inte heller vänta sig någon snabb ökning av antalet personer som kan tillgodogöra sig fransk eller tysk skönlitteratur på originalspråket, naturligtvis inte heller litteratur på andra språk. Samtidigt synes en oproportionerligt stor del av den litteratur som faktiskt översättes tillhöra det anglosaxiska språkområdet.

Om man betraktar kulturdistributionen som ett centralt inslag i en aktiv kulturpolitik, kan man inte undgå att överväga problematiken kring översättningsverksamheten. Strävandena att ge allt fler människor kontakt med skönlitteraturen kan inte rimligen inskränkas till svenska originalverk. För både den bokintresserade allmänheten och författarna är det angeläget att få impulser från andra länders litteratur. Översättarna har i själva verket en nyckelroll i en demokratisk kulturpolitik.

Insikten om att översättarna spelar en betydelsefull roll på det kulturella området har numera kommit till uttryck i att enstaka statliga konstnärstipendier skall kunna utgå till högt förtjänta översättare. Närmast synes dessa stipendier vara avsedda som uppmuntran. Självfallet utgör de ingen lösning av vare sig problemet om tillgången på goda översättningar av särskilt viktiga litterära verk eller frågan om översättarkårens sociala och ekonomiska villkor. Samtidigt som det råder en viss brist på översättningar av förut nämnt slag utgör översättarna en grupp vars arbetsersättning ofta är föga imponerande. I sin tur torde dessa förhållanden bl. a. betingas av den relativt dåliga lönsamheten inom stora delar av förlagsbranschen. Möjligheterna att genom facklig verksamhet nppå helt tillfredsställande villkor för översättarkåren som helhet kan inte bedömas särskilt optimistiskt. I själva verket kan översättarnas rätt blygsamma villkor antagas bidra till att det råder brist på sådana översättare som är kvalificerade för särskilt komplicerade tolkningsuppgifter på det skönlitterära området.

Om man å ena sidan finner det angeläget att underlätta tillgången på översättningar av viktiga litterära verk, å andra sidan vill förbättra i varje fall de konstnärligt och språkligt högt kvalificerade översättarnas villkor, finns det anledning att överväga möjligheten att förena dessa båda syften. En successiv utökning av antalet konstnärstipendier till översättare synes inte vara en helt adekvat lösning. Om en författare eller målare får stipendium, kan vederbörande utnyttja den arbetsro som stipendiet ger till att producera nya verk. En översättare befinner sig vanligen inte i samma situation. Han kan knappast väntas inleda ett översättningsarbete, om han inte har några garantier för att det blir utgivet. Med förlagsbranschens nuvarande organisation och allmänna förutsättningar kan det ställa sig svårt att uppnå sådana garantier. Det synes sålunda föreligga risker för att ett översättarstöd, vars former inte blivit systematiskt genomtänkta, inte heller

blir helt ändamålsenligt. Utan närmare undersökning kan man näppeligen utpeka någon enkel lösning av problemet. Man kan tänka sig att staten som ett led i en fortsatt utbyggnad av de kulturpolitiska insatserna i viss mån delar riskerna i samband med översättning och utgivning av verk, som ur allmänt kulturella synpunkter måste betecknas som betydelsefulla men som inte omedelbart kan påräkna en omfattande försäljning. De närmare formerna för ett sådant delat risktagande eller andra arrangemang som kan främja de angivna syftena behöver emellertid noga övervägas.

Med hänvisning till i det föregående redovisade synpunkter föreslår vi, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en utredning inom ramen för den fortsatta planeringen av kulturpolitiken, syftande till att finna lämpliga former för dels en utbyggnad av stödet till högt kvalificerade skönlitterära översättare, dels åtgärder ägnade att främja översättningen och utgivningen av särskilt betydelsefulla skönlitterära verk.

Stockholm i januari 1965

Kaj Björk

Hilding Johansson

Nr 188

Av herr Boo m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Utbildning av ungdomsledare.

(Lika lydande med motion nr 167 i Första kammaren)

Den fostrande verksamhet som bedrivs inom de ideella ungdomsorganisationerna är av stor omfattning och aktningsvärt innehåll. I en tid då samhället starkt förändras och därmed bl. a. ungdomens anpassningssvårigheter ökas måste det vara en angelägen uppgift för samhället att på olika sätt starkt stödja ungdomsorganisationerna i deras värdefulla verksamhet. Organisationerna har vid sidan av hem och skola de bästa förutsättningar att vara till hjälp för ungdomar, som skall växa in i samhällsgemenskapen och bli positiva i framtidsarbetet. De insatser som organisationerna hittills utfört och utför är värda all uppskattning och beundran.

Ur en aktiv verksamhet har ledare av egen kraft och med kamraters stöd vuxit fram, vilka gjort och gör storartade insatser. Med trots allt begränsade resurser har en aktivisering av den grundläggande ungdomsledarutbildning-